

**B. KOPEĆ, METODA SYNTETYCZNA W PROJEKTOWANIU  
ORGANIZACJI GOSPODARSTW ROLNYCH,  
Roczniki Nauk Rolniczych — Tom 75-G-1, 1957 r.**

**RECENZJA**

Ruchliwy ośrodek naukowo-rolniczy we Wrocławiu z prof. Świętochowskim na czele ogłosił w r. 1956 pracę zbiorową pt. „Zagadnienia rejonizacji produkcji rolnej na Dolnym Śląsku”. W pracy tej znajdujemy między innymi dwa artykuły doc. dra Kopcica, a więc „Uwagi o znaczeniu warunków gospodarczych dla organizacji rolnictwa w woj. wrocławskim” oraz „O kierunkach produkcji w gospodarstwach rolnych woj. wrocławskiego”. W 1956 r. doc. dr Kopeć ogłosił także drukiem książkę pt. „Przewodnik metodyczny do projektowania organizacji gospodarstw rolnych w woj. wrocławskim”, w którym podał do użytku rolników praktyków swe dotychczasowe doświadczenie w tej dziedzinie.

Ostatnio wreszcie ukazała się w Rocznikach Nauk Rolniczych jego nowa praca pt. „Metoda syntetyczna w projektowaniu organizacji gospodarstw rolnych”, w której podaje on niejako teoretyczne uzasadnienie metod, stosowanych w swych pracach nad organizacją gospodarstw rolnych. Pracy tej pragniemy poświęcić poniższe uwagi.

Na wstępie autor podaje definicję pojęcia metody, a więc sposobu postępowania przy rozwiązywaniu pewnego zagadnienia, w danym wypadku kształtowania stosunków w gospodarstwie rolnym. Autor stwierdza, że w nauce możliwe jest stosowanie dwojakiemu rodzaju sposobu postępowania: indukcji, polegającej na gromadzeniu szczegółowych zjawisk i faktów, z których wyprowadza się następnie pewne uogólnienia oraz dedukcji, gdy z góry przyjmuje się pewne ogólne założenia, z których następnie wyprowadza się szereg szczegółowych wniosków i porządkuje się fakty.

Autor wypowiada się za stosowaniem w projektowaniu organizacji gospodarstw tej ostatniej metody, którą nazywa w dalszym ciągu metodą syntetyczną. Punktem wyjścia przy każdym projektowaniu jest przyjęcie jakiejś koncepcji organizacyjnej całości danego gospodarstwa, choćby początkowo — dość ogólnym zarysie. Następnie można rozwijać wszystkie szczegółowe sprawy, a nie odwrotnie — rozpoczynać organizację od omawiania tych ostatnich, przechodząc następnie do uogólnień. Taką podstawową ogólną koncepcją, przyjmowaną jako punkt wyjścia przy organizowaniu gospodarstwa, winien być wg autora tzw. system gospodarczy. Pod tym pojęciem rozumie on nie tylko nastawienie gospodarze lub kierunek produkcji w danym gospodarstwie, lecz przede wszystkim jego stopień intensywności. Zagadnieniu więc intensywności poświęca autor szereg ciekawych i wnikliwych uwag, podając jej wskaźniki zarówno w produkcji roślinnej jak i zwierzęcej oraz ustalając stopniowanie. Nawiasem dodam, iż wydaje mi się, że wskazane byłoby przy omawianiu zagadnienia intensywności podanie jej definicji bardziej ścisłej, niż to czyni autor. Przypominam, że Aereboe pod pojęciem intensywności rozumiał nakład pracy (fizycznej i umysłowej) oraz inwentarzy na jednostkę powierzchni użytków rolnych. Dzisiaj należałoby powiedzieć, że jest to ilość pracy żywej i uprzedmiotowionej, również w przeliczeniu na jednostkę powierzchni, a także jej wartość wyrażona w cenach niezmiennych. Należało by może również głębiej zanalizować te pojęcia, zaznaczając, że zależnie od warunków demograficznych i gospodarczych problem intensywności

nabiera odmiennego zabarwienia. Np. pod względem nakładu pracy żywej rolnictwo w Chinach jest prowadzone bardzo intensywnie, natomiast o ile chodzi o pracę uprzedmiotowioną bardzo ekstensywnie. I odwrotnie w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej rolnictwo jest prowadzone ekstensywnie pod względem nakładu pracy żywej zaś bardzo intensywnie co do pracy uprzedmiotowionej. Rozważania takie może nieco skomplikowałyby bieg myśli autora, jednak niewątpliwie przyczyniłyby się do wyjaśnienia wielu kwestii w organizacji gospodarstw.

Stopień intensywności w każdym wypadku, jak słusznie zauważa autor, winien być dostosowany do warunków przyrodniczych, gospodarczych, demograficznych i to zarówno samego warstwu rolnego jak i otaczającego go środowiska. Do warunków tych należy dostosować również i nastawienie gospodarstwa oraz kierunek produkcji. Pod pojęciem nastawienia gospodarczego rozumie autor wzajemne ustawienie poszczególnych gałęzi produkcji (roślinnej, zwierzęcej lub przetwórstwa) z wysunięciem na czoło jednej, głównej gałęzi, zaś w obrębie tych ostatnich położenie szczególnego nacisku na poszczególne działy, np. w gałęzi roślinnej — na uprawę zbóż, okopowych, warzyw, przemysłowych lub pastwnych, zaś w produkcji zwierzęcej — na hodowlę bydła, trzody chlewnej, owiec lub drobiu, wreszcie w gałęzi przemysłu rolnego — na gorzelnictwo, krochmalnictwo itp.

W dalszym ciągu swej pracy autor stwierdza, że istnieje ścisły związek pomiędzy kierunkiem produkcji a wszystkimi podstawowymi elementami organizacji, jak również między systemem gospodarczym a większością elementów szczegółowych, przez co sam system staje się niejako podstawą ogólną, na której buduje się całość organizacji gospodarstwa, zwłaszcza jeśli się uwzględni jego położenie w określonym okręgu i rejonie gospodarczym.

Najważniejszym może zadaniem przy ustalaniu systemu gospodarczego, obok określenia stopnia intensywności, jest osiągnięcie równowagi pomiędzy produkcją roślinną a zwierzęcą, na co przy organizacji trzeba położyć szczególny nacisk. Nie wolno bowiem zapominać o ścisłej współzależności między tymi gałęziami produkcji w gospodarstwie. Produkcja zwierzęca dostarcza obornika, bez którego nie da się utrzymać na stałe sprawności i żyzności gleby, zaś roślinna produkuje pasze

niezbędne dla inwentarza żywego. Należało by to może jeszcze wyraźniej podkreślić, niż to czyni autor, zwłaszcza obecnie gdy pod tym względem poczyniono, szczególnie w PGR, szereg zasadniczych błędów. Bez osiągnięcia tej równowagi nigdy nie uzyska się pomysłnych wyników w gospodarstwie rolnym.

Po dokonaniu wyboru systemu gospodarczego zaleca autor przystąpienie do drugiego etapu projektowania, a mianowicie do sporządzenia pierwotnego szkicu organizacji danego gospodarstwa, co jest związane z przejściem do organizacji poszczególnych gałęzi. Wzajemne powiązanie gałęzi opracowuje się metodą tzw. bilansów próbnych, a więc zestawień opartych na uproszczonym porównywaniu przewidywanej produkcji z zapotrzebowaniem, stanu istniejącego z pożądanym na podstawie ustalonych norm i wyznaczników. Na tym etapie dokonać również należy prowizorycznego zestawienia potrzeb inwestycyjnych, porównując je z możliwościami finansowymi gospodarstwa, ażeby stwierdzić możliwości ich wykonania i w ogóle poddać próbie realność planu. Autor zaleca również sporządzenie szeregu różnych wersji, wybierając następnie do wykonania najbardziej efektywną pod względem ekonomicznym oraz najrealniejszą pod względem finansowym. W ten sposób zostaje wypracowany pierwotny szkic organizacji gospodarstwa w ostatnim roku planu.

W następnym etapie przeprowadza autor szczegółowe rozpracowanie poprzednio ustalonych i zarysowanych tylko szkicowo zagadnień, dokonując w miarę potrzeby szeregu poprawek i zmian i sporządzając już bardziej szczegółowe i dokładne bilanse. Na tym etapie zaleca też wybór odpowiedniego systemu rolniczego i polowego, przy czym wydaje się wskazane bardziej szczegółowe omówienie tego zagadnienia z podaniem różnych odmian systemu polowego (trójpolówka, ulepszona, trójpolówka, system polowy z uprawą wieloletnich koniczyn i traw, system płodozmienny itp.), motywując szczegółowo dlaczego w określonym wypadku wybiera się dany system a nie inny. Autor może niezbyt dokładnie ustaliła pojęcia systemu rolniczego i polowego, zmianowania, rotacji i płodozmianu, co w praktyce może prowadzić do pewnych nieporozumień.

W ten sposób z pierwotnego szkicu powstaje projekt wstępny, z którego w toku dalszej pracy i po przeprowadze-

niu szczegółowej kontroli oraz dokonaniu ewentualnych zmian i poprawek, powstaje ostateczny projekt właściwy poparty szeregiem bilansów i zestawień. Ten ostateczny projekt właściwy obejmować winien cztery grupy zagadnień: 1. system gospodarczy wraz z uzasadnieniem, 2. plan organizacji procesów produkcji, 3. plan organizacji środków produkcji, 4. plan organizacji pracy.

Po sporządzeniu właściwego projektu przystąpić należy do opracowania planu okresu przejściowego (od momentu sporządzenia planu do ostatniego roku planu). Plan winien wytworzyć w danym gospodarstwie tak harmonijne pod każdym względem stosunki, by sprzyjały one osiągnięciu najwyższej w danych warunkach produkcji przy jednocześnie najniższych kosztach i nakładach. Całość projektu winna składać się więc z 2 części: analitycznej i projektowej. W pierwszej należy poddać dokładnemu zbadaniu dotychczasowe stosunki gospodarstwa i to na prze-

strzeni ostatnich paru lat, jak również perspektywy i możliwości dalszego rozwoju, w drugiej zaś należy zająć się samym projektowaniem organizacji.

Nie sposób w krótkiej recenzji omówić szczegółowo wszystkie poruszone w omawianej pracy zagadnienia związane z organizacją różnych gospodarstw w poszczególnych okręgach i rejonach, tym bardziej, że w poszczególnych wypadkach występować będą inne, odmienne problemy. Zaznajomić się dokładnie z ich istotą oraz ze sposobem rozwiązywania można tylko czytając samą pracę. Należy także zapoznać się z innymi wymienionymi na początku publikacjami autora, a zwłaszcza z „Przewodnikiem metodycznym”. Autor przyczynił się w dużym stopniu do ułatwienia pracy nad organizacją gospodarstw praktycznym rolnikom, którzy powinni podzielić się z nim swymi uwagami w tej dziedzinie. Przyczyni się to niewątpliwie do dalszego postępu w tej dyscyplinie wiedzy rolniczej.

W. Staniewicz